

Чогаал эртемнин оске эртемнер-биле харылзаазы.

Сорулгазы: Чогаал эртеми амыдыралда бар чуулдерден боттанган болгаш бисти долгандыр турар делегей-биле, эртемнер-биле сырый харылзаалыг деп чуулду кичээлдерде уругларга билиндирер. Кичээл солун болуру-биле янзы-буру немелде материалдарны чыыр. Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын шинчилел ажылдарынын дузазы-биле сайзырадыр.

Даап бодаашкыннар

Бир эвес чогаал эртемин оске эртемнер-биле харылзаштырып ооредир болза:

- 1 Ангы-ангы эртемнернин элементилерин болгаш кезектерин каттыштырып ооредирге, оореникчилернин билии делгемчиир болгаш практика кырында ажыглап билир болур.
- 2 Эртемнер аразынын харылзаазы уругларнын угаан-бодалын сайзырадыр.
- 3 Уруглар чогаадыкчы салым-чаяанныг, чараш чуулду эскерип, чарашсынар болур.
- 4 Эртем башкылары аразында бот-боттарынга дузалажып, харылзаалыг ажылдаары болур.

- Амгы уеде школага тыва дыл, чогаал башкылаашкынынын кол негелдезинин бирээзи- ооредилгенин шынарын экижидери. Ол сорулганы амыдыралда боттандыралда, кичээлдерге чугле дээштиг янзы-буру методтарны, аргаларны чогаадыкчы ажыглаары болур.
 - Чогаал кичээлдеринге кижинин сос курлавыры байлак болган тудум, оон аас болгаш бижиел чугаазы утка-шынар талазы-биле чедингир болгаш уран-чечен болур. Ынчангаш тыва дыл, чогаал башкыларнынын сорулгазы- оореникчилернин харылзаалыг чугаазын сайзырадыры, чугаа культуразын бедидери болур.
- Торээн чогаал кичээлдеринге уруглар чугле башкынын берип турар билиглерин шингээдип ап турар эвес, а харын-даа оон удуртулгазы-биле боттары билиглерни дилеп тыварынын аргазын тып, эки туннелдерни чедип ап турар.

Амгы уеде башкылаашкын ажылынын кичээл хевиринге уругларнын мээ-медерелин сайзырадырынга эргежок чугула чаа чуул негеттинип келген. Бир кичээлдин этап ёзугаар тургузуп кааны уругларнын ооредилге программасын-даа, долгандыр турар хурээлелди-даа билип алыры чедимчелиг, чедимче чок болуп турары-биле эртемнер аразында сырый харылзаа негеттинип, демнежилге кичээлдери чоорту херек апарган.

Демнежилге дээрге кайы-бир эртемнин тус-тус адарларын ханызы-биле синирип, харылзаштырып, чангыс ооредилге материалынче чыып каан билиглернин хевирин болур. Кичээл уезинде билиглернин ангы-ангы кезектерин каттыштырары, эртемнер аразында харылзааны тургузарын негээр.

Эртемнер харылзаазы дээрге бот-ботарынга чоок шынарлыг «компонентилерни» чангыс черге тудуштуруп тургаш, бир будун улуг билигни тургузуп аар дээш кылыр шенелде-дир.

- Демнежилге кичээлдэринин эки талалары:
- 1 Долгандыр турар хурээлелди уруглар хой талалыг будун чул кылдыр билип алыр. Чижээ: О.Сувакпиттин «Ногаан танныыл», С.Сурун-оол «Ногаан ортулуунда» бойдустун болуушкуннарын ангы-ангы эртемнерге адырык кылдыр ооредирге, уругларнын медегерелинге дээшти чедиме чок болур.
- 2 Демнежилге кичээлдери оореникчилернин угаан-медегерелин сайзырадыр.
- 3 Деннеп, мооннеп, туннел ундуруп тургаш, харыылаарын чедип албышаан, уругларнын дыл-домаан сайзырадыр.
- 4 Демнежилге кичээлдэринин хевирлери чанчылчываан, сонуурганчыг болур. Ындыг кичээлдер уругларны шыладып
могатпас, улам сорук кирип, кичээнгейни хайныктырар.
- 5 Келир уеде ниитилелге быжыг билиглиг, бугу талазы-биле сайзырангай специалистер херек болганда, оларны школадан бичиизинден-не ооредири билдингир. Ынчангаш демнежилге кичээлдери эге школадан эгелээри чугула.
- 6 Эртемнер аразында харылзаа куштелген тудум, салым-чаяанныг уругларга тоогуну, географияны, биологияны хандыр ооредир.

Демнежилге кичээлдери чанчылчаан хевирден дараазында онзагайы-биле ылгалдыг

- 1 Демнежилге кичээлдеринге 2-3 эртемнерни каттыштырып, билигни блоктай бээрин барымдаалааш, кичээлдин кол сорулгазын шын тодарадыр.. Ниити сорулга салдынганда, тус-тус эртемнерден чугле ону чедип алырынга херек материалдарны алыр.
- 2 ДК-нин дургузунда ажилдын ангы-ангы хевирлеринче шилчип турары-биле уругларны турупкан, шылап-могаан байдалдан уштуптар аргалыг.
- 3 Ангы-ангы эртемнер башкылары эрттирер болганда, базым бурузун тода кылып, эки белеткенири негеттинер.

Мээн дуржулгамдан

Демнежилге кичээлдэрин чогаал кичээлдэринде ажыглап турар мен.Эн ылангыя тоогу,география,биология ыры башкылары- биле ажылдаары солун.Бо эртемнер-бле эрттирген кичээлдэримнин туннелинде,оореникчилер кичээлдин чорудуун сонургап,шингээдип алыры эки.Демнежилге кичээлдэрин эрттирерде улуг хемчээлдиг чогаалдарны ооренген соонда азы чаа теманы ооренип тура ажыглап болур. Чижээ: С.Пюрбю «Кызыл кош»,С.Тока «Араттын созу»,В.Кок-оол «Самбажык», С.Сурун-оол «Озалааш хем»,К.Кудажы «Уйгу чок Улуг-Хем», «Тараа»;шулуктерден С.Сарыг-оол «Алдан-маадыр», «Авамнын ынак оглу», « Маадыр Чургуй-оол»;шулуглелдер «Саны-Мого, «Чечек», «Алдын-кыс»дээш оон-даа оске кичээлдэрни тоогу эртеми-биле харылзажып болур.

Чогаалчыларнын шулуктерин ,тыва улустун аас чогаалында тыва улустун ырларын,кожаннарны база шиилерни ооренип тургаш,ыры эртеми-биле холбап болурунун аргазы бар.Чуге дизе тыва улустун ырларын тускай аялга-биле ырлап кууседир,долу шулук тургузуглуг,ийи талазында, ыр,кожан хогжум чогаалынга хамааржыр.

Чурук эртеми-биле холбап,тыва чогаалда басняларны ооренири кончуг солун.Чижээ: ОСувакпит «Арзылан биле Пар» ,С.Серен «Ном биле Портфель» К.Кудажы «Маргылдаа»

Соолгу уеде информатика эртеми-биле холбаары солун.

Туннели:

Тыва чогаал эртемин оске эртемнер-биле харылзаштырарга, уругларнын билии делгемчиир, улуг сонуургалды чедип алыр. Чуге? Чуге дээрге уруглар кандыг-бир чогаалды номчуп тура, чок-ла болза кээргээр, амыраар дээш оон-даа оске сагыш-сеткилдин оске талаларын ажыдып ооренир. Чечен чогаалдын утка-шынарын болгаш ында чуруп коргускен болуушкуннарны шын билип алырындан ангыда, уруглар чогаалда кирген маадырларнын бот-боттарынын аразында харылзаазын, оларнын будуруп турар ажил-херектеринге хамаарылгазын тодарадыр. Ол-ла бугу чуулдер ниитизи-биле уругларнын сагыш-сеткилин доюлдуруп, оларнын бодалдарын хайныышкынныг болгаш миннишкинниг болдуруп, байлакшыдарынга болгаш сайзырадырынга улуг салдарны чедирер. Уруглар чуртталганын чараш чуулдерин унелеп билир болур.

Манап болур туннелдер:

- 1 Оореникчилернин угаан-медерелин сайзырадыр.
- 2 Деннеп,моонеп,туннел ундуруп тургаш,харыылаарын чедип албышаан,уругларнын дыл-домаан сайзырадыр.
- 3 Демнежилге кичээлдери уругларны шыладып.могатпас,улам сорук киирер.
- 4 Бугу талазы-биле сайзырангай кижиге болурунга хевирлээр.
- 5 Башкы-биле оореникчинин аразында харылзаа быжыгар.
- 6 Эртемнерге сонуургалы кодурлур.
- 7 Уругларны амыдыралга ооредир.
- 8 Оореникчилерни мозу-шынар кижизидилгезинге хевирлээр.